

Анотація

В статтю розглядаються фразеологічні інновації як необхідний компонент ідиостилю сучасного письменника-журналіста.

УДК1:37.01:316

Грива О.А.

СЕНСИ ДУХОВНОСТІ В СУЧАСНИХ КООРДИНАТАХ

Системна криза, що вразила багато сфер духовного життя сучасної людини, призвела до втрати важливих духовних орієнтирів і до зміни ціннісних парадигм. У зв'язку з чим, стан духовності і культури викликає зростаюче почуття тривоги вже за найближче майбутнє людства. Оскільки поняття «духовність» в останні роки стало досить поширеним і різновекторним, то виникла необхідність розібратися, який зміст вкладається в нього і в суміжні з ним поняття бездуховності і псевдодуховності.

Цей ряд понять вивчається і використовується фактично всією сферою гуманітарного знання, але богослови, філософи, політологи, психологи і педагоги – всі міркують про «духовність» в світлі свого предмету. Основною тенденцією, яка домінує в сучасній науці щодо інтерпретації суті понять «духовність», «духовне», з точки зору автора, є виведення їх з однієї площини з поняттями «моральність» і «світогляд». Духовність в роботах педагогічного спрямування часто стає результатом моральності, прилучення до загальнолюдських цінностей і розглядається в контексті проблеми соціалізації, формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості. У філософській інтерпретації найчастіше «духовне» відноситься до світоглядної та культурологічної категорії.

Психологи, виходячи з аналізу глибин людської психіки, як правило, пов'язують духовність із самоактуалізацією, саморозвитком і самореалізацією особистості. Можна спостерігати, що в більшій частині досліджень в сфері людинознавства вищий рівень сформованості духовності особистості, її серцевину ототожнюють зі світоглядом, стійкими моральними принципами, ідейними переконаннями, ідеалами, відповідними загальнолюдським і національним цінностям. Але, найбільша смислова різниця в розумінні духовності людини спостерігається у світській (науковій) і релігійній традиції. У першій – духовність зводиться до світогляду, душевності, моральності, інтелектуальності, добродіяння, в другій – це поняття виводиться за межі буття душі (психіки). За апостолом Павлом – духовні люди – ті, «хто водиться Святим Духом».

В обох випадках мова йде про вищу цінність природи людини, яка розуміється по-різному в цих двох незбіжних світоглядних і антропологічних системах. Гуманістична антропологія, слідом за релігійною (християнською зокрема) антропологією віддає пріоритет духовності перед матеріальністю, але виходить з абсолютно інших підстав, приземляє її, виводячи з самої людської природи. Наука не виключає християнського погляду на людину, з якого випливає, що індивідуальна людська доля знаходиться у винятковому положенні по відношенню не тільки до тварино-природного середовища, а й до соціуму, держави, історії та цивілізації. М.О. Бердяєв писав з цього приводу, що проблема людини може бути цілісно поставлена і вирішена лише у світлі ідеї боголюдства» [1, с. 24]. У ключі даного підходу для особистості істотно те, що вона передбачає існування зверхособистісного, того, що її перевершує і до чого вона прагне. Виходячи з даних посилок, релігійні установки можна вважати одним з вирішальних факторів у визначенні духовності. «Ви за духовність з духовенством або без?» - відповідь на таке питання могла би відразу визначити вихідні позиції розгляду духовності і, відповідно, бездуховності. Причому, тенденція зводити дане поняття виключно до релігійного змісту не є придбанням останнього часу. Саме так, вже століттями розглядаються терміни «духовна література», «духовна музика», «духовний живопис». Найчастіше прикметник «духовна» легко замінюється словами «церковна», або «християнська».

У той же час, філософами і культурологами духовності надається значення не тільки «живої душі» і «внутрішнього нерву» культури, а й якоїсь альтернативи техногенної цивілізації, збудованої на руїнах колишньої духовності, на імітаційних методах і формах псевдодуховності, що загрожує загибеллю всього людського.

У наш час, спостерігається процес змішання різних уявлень про духовність в одне, якесь загальне і єдине ціле. Спостерігається тенденція, яка відома ще з минулого століття, і в догматичному, або в доктринальному плані іменувалася як теософська ідея. Ця ідея чисто містичного плану, і стосується самої суті духовного життя. Основне її положення про те, що всі духовні шляхи різних релігій і уявлень, в кінцевому рахунку, ідентичні.

Розглядаючи генезис духовності, як універсального феномену, сучасне гуманітарне знання вибудовує «ряди» з авторів, які вклали свою цеглину в побудову та вивчення будівлі духовності. Із зарубіжних мислителів це зазвичай: Ж. Бодріяр, Р. Гвардіні, А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм, Ю. Габермас, П. де Шарден. Вітчизняна духовна традиція в цьому відношенні включає в один ряд таких різних мислителів, як М.О. Бердяєв, М.П. Драгоманов, М.О. Лоський, Г.С. Сковорода, В. С. Соловйов, П. О. Флоренський, С. Л. Франк, П.Д.Юркевич. Питання про те, що мав на увазі під духовністю той чи інший автор, про яку духовність він писав, як правило, не ставиться. Тому проблема духовності в даний час є актуальною не тільки з точки зору визначення її місця і значення для структуризації конструкції сучасного кризового суспільства, а й під історико-філософським кутом, потенційно володіє можливостями прояснення сутності антропологічної кризи сучасності.

Тема духовності особистості найбільш актуальна у зв'язку з соціальним характером життя людини, природним результатом чого стає трансформація духовності особистості в духовність суспільства. В останнє сторіччя виникла нова ментальність і новий соціальний тип людини, який можна було б охарактеризувати як такий, що володіє іншою – нехристиянською системою цінностей, пов'язаною, насамперед з матеріальними благами і можливостями їх споживання. Е. Фроммом описаний переважаючий в західному суспільстві соціальний тип, що характеризується так званим «анальним» характером – скупий, пунктуальний, впертий, спрямований на користюлюбство і споживання: «Це не має стержня, у ньому порушено почуття ідентичності, відсутні духовні інтереси. Головний метод успіху – красива упаковка, вміння подати себе як товар» [2, с. 4].

Духовність людини, або суспільства традиційно сприймається більшістю як позитивна його характеристика. З чого можна зробити висновок про наявність значного позитивного потенціалу духовності, як феномену, а також виявити диспозиції духовність-

бездуховність-псеводуховність – завдання зовсім непрагне і носить не тільки теоретичний, а й практичний характер. Для з'ясування уявлень наших сучасників з цього приводу автор використовує матеріали російського сайту фонду громадської думки» [3]. У 100 населених пунктах Росії в 2006 році було проведено опитування населення. На відкрите питання: «Як Вам здається, що таке духовність?» Було отримано широкий спектр відповідей. Чверть респондентів (25%) пов'язували поняття «духовність» з вірою в Бога, релігією, церквою; 21% опитаних вважали, що духовність – це сукупність позитивних моральних якостей людини. До цієї групи висловлювань примикають судження, в яких духовність розуміється як душевна чистота, мир, гармонія – душевні якості; гармонія внутрішнього світу (7%). Вісім відсотків учасників опитування вважали, що духовність – це, перш за все інтелектуальне багатство людини, її розум, кругозір, культура, вихованість. Відповіді інших опитаних були такі різноманітні, що їх важко звести до якогось спільного знаменника. Одні опитані (10%) - визначали «духовність» як внутрішній світ, внутрішній зміст людини, інші (5%) бачили в «духовності» певний світогляд людини, а також прагнення до самовдосконалення. Для третіх духовність – це «віра в хороше», «віра, надія», «любов», «віра в ідеали». В цілому, проведене опитування показало, що чверть респондентів відносить духовність до релігії, віри, церкви, а 75% пов'язують духовність з певними якостями, властивостями і станами людини, які безпосередньо не пов'язані з божественним і релігійним. При цьому слід зазначити, що, швидше за все перша чверть активніше взаємодіє з феноменом духовності і ставиться до нього не просто відповідально, а і діяльно. У той час, як для більшості інших опитаних духовний зміст життя не є щось певне, а значить, і істотне в їх житті.

Характеризуючи в цілому роль духовності в людському житті, слід підкреслити, що людська сутність виражається саме в сфері духовності. По-перше, духовність людини є її сутністю тому, що саме в ній акумулюється все різноманіття людського змісту, його зв'язків і відносин з Богом, світом і суспільством, все багатство соціального досвіду, засвоєного людиною. Саме в духовності втілений величезний потенціал людини, в ній людина «долає свою надстроєчно-репрезентативну обмеженість і набуває ваги онтологічно значущого фактору» [4, с. 217].

По – друге, духовність людини визначає його діяльність і вироблені ним перетворення, в яких він самовиражається в житті. Саме людська духовність дає підстави для творчих сенсів людського буття, свободи людини як його фундаментальної властивості. Духовність в перетвореннях, творчості, свободі, пронизує всю людську життєдіяльність і направляє її.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1 Бердяев Н.А. О человеке, его свободе и духовности/Избранные труды. - М., 1999.
2. Фромм Э. Иметь или быть. - М., 1990.
3. Сайт фонда общественного мнения. - Интернет ресурс. - Режим доступа: www.fom.ru
4. Панарин А.С. Философия политики. - М., 1996.

Горленко В.В.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статье рассматривается историческое развитие концепции гражданского общества как процесса эволюции от достаточно примитивных, элементарных понятий, терминов к главной проблеме философии права и правовой науки современности.

Історичний розвиток концепції громадянського суспільства є процесом поступової еволюції від доволі примітивних, елементарних понять, визначень і термінів, які розрізняли громадські (суспільні) справи і приватні справи особи, до головної проблеми філософії права і правової науки сучасності.

Спочатку, доцільно визначитись із періодизацією. Найбільш поширеною періодизацією є запропонована професором Каліфорнійського університету Дж. Александером, яка передбачає поділ розвитку ідей і практики громадянського суспільства на три стадії:

- громадянське суспільство-I – охоплює період від кінця XVII до першої половини XIX століття;
- громадянське суспільство-II – охоплює період від середини XIX до другої половини XX століття;
- громадянське суспільство-III – початок цього періоду припадає на 70-80-ті роки XX століття і він триває до цього часу [3;

7-14].

На нашу думку зазначена періодизація є неповною і не охоплює усього процесу формувань вчень про громадянське суспільства. Більш доцільною є періодизація із урахуванням епох історичного розвитку людства. Тому пропонуємо таку періодизацію історичного розвитку філософсько-правової думки про концепцію громадянського суспільства:

1. стародавній період або доба античності – тривав приблизно з 800 року до н.е. і до 5 століття н.е.;
2. період Середньовіччя – тривав з 5 століття (для України – з 9-11 століття) і до кінця 15 століття;
3. період Відродження – тривав з 16 століття і до першої половини 18 століття;
4. період Просвітництва – тривав з другої половини 18 століття до початку 19 століття;
5. новий період – тривав з 19 століття і до початку 20 століття;
6. новітній період – почався з 20 століття і триває досі.

Дамо коротку характеристику кожному із цих періодів окремо.

Стародавній період або доба античності заклав засади концепції громадянського суспільства. Уперше вживається сам термін «громадянське суспільство». Людина, на думку філософів згаданого періоду, нерозривно пов'язана із державою, але воля людини є однією із передумов нормального існування і функціонування держави. Особливе місце посідають ідеї про божественне начало суспільства і держави. На думку німецького вченого Ю. Габермаса, основною прикметою античності є концепція панування (владних відносин у сім'ї) лише в приватній сфері, а публічна сфера – це діяльність вільних громадян у політичному волевиявленні.